

Spis treści

Przedmowa.....	1
Regulamin ćwiczeń laboratoryjnych z metrologii warsztatowej.....	3
Wstęp.....	4
I. Przygotowanie pomiaru. Informacje ogólne.....	4
1. Przedmiot mierzony.....	4
2. Stanowisko pomiarowe.....	4
3. Pomiarowiec.....	5
4. Narzędzia pomiarowe i oprzyrządowanie.....	5
5. Typowe sposoby minimalizowania błędów pomiarów.....	6
6. Typowe prace pomiarowe w budowie maszyn.....	7
7. Prace kontrolno-pomiarowe szczególne.....	8
II. Wprowadzenie do Laboratorium nr 2. Pomiar wałka.....	13
1. Suwmiarka dwustronna tzw. uniwersalna.....	13
1.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	13
1.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	14
1.3. Najczęściej popełniane błędy w pomiarach średnic zewnętrznych suwmiarką.....	18
2. Mikrometr zewnętrzny.....	22
2.1. Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	22
2.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	23
2.3. Najczęściej popełniane błędy w pomiarach mikrometrem.....	24
2.4. Pomiar właściwy wałka.....	25
3. Wzorce zarysu gwintu.....	26
3.1. Sprawdzanie metrologiczne.....	26
3.2. Sprawdzanie metrologiczne w warunkach warsztatowych.....	26
3.3. Najczęściej spotykane błędy pomiarów podziałki gwintu wzornikiem.....	27
3.4. Właściwe określanie podziałki gwintu.....	27
3.5. Pomiar podziałki gwintu suwmiarką.....	28
3.6. Pomiar innych parametrów gwintu zewnętrznego.....	28
4. Wzorce łuków kołowych.....	30
4.1. Sprawdzanie metrologiczne wzorców łuków.....	30

4.2. Typowe błędy powstające przy stosowaniu wzorców łuków kołowych.....	30
4.3. Właściwy pomiar promienia.....	31
Sprawozdanie z ćwiczenia nr 2.....	32
III. Wprowadzenie do Laboratorium nr 3. Pomiar otworu.....	38
1. Suwmiarka jednostronna.....	38
1.1. Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	38
1.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	39
1.3. Najczęściej popełniane błędy w pomiarach otworów.....	40
1.4. Prawidłowy pomiar otworu.....	41
2. Średnicówka mikrometryczna.....	41
2.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	42
2.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	42
3. Mikrometr wewnętrzny szczękowy.....	45
3.1. Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	45
3.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	45
3.3. Typowe błędy przy pomiarach mikrometrem wewnętrznym.....	47
4. Średnicówka z czujnikiem zegarowym.....	48
4.1. Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	48
4.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	48
Sprawozdanie z ćwiczenia nr 3.....	52
IV. Wprowadzenie do Laboratorium nr 4. Pomiary kątów, zbieżności i pochyleń.....	57
1. Kątomierz uniwersalny.....	57
1.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	57
1.2 Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	58
1.3 Najczęściej spotykane błędy w pomiarach kątomierzem.....	61
1.4 Prawidłowy pomiar kątomierzem	63
2. Kątowniki 90° stalowe.....	63
2.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	64
2.2 Najczęściej popełniane błędy w pomiarach kątów prostych.....	67
2.2 Prawidłowy pomiar prostopadłości kątownikiem.....	70
2.3 Pomiar odchyłki od prostopadłości: płyta pomiarowa, kątownik, szczelinomierz.....	71
3. Płytki katowe.....	71
3.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	72

3.2 Sprawdzenie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	73
3.3 Typowe błędy pomiarowe.....	73
3.4 Prawidłowe odwzorowanie kąta za pomocą płytek kątowych.....	73
4. Płyty pomiarowe.....	75
4.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne płyt pomiarowych.....	75
4.2 Sprawdzenie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	75
V. Wprowadzenie do Laboratorium nr 5A. Pomiar chropowatości i falistości powierzchni.....	82
Część 1. Chropowatość.....	82
1. Wzorce chropowatości.....	82
1.2 Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	82
1.3 Sprawdzenie metodą warsztatową.....	83
2. Pomiar chropowatości.....	83
Część 2. Falistość powierzchni.....	85
1. Liniał krawędziowy.....	85
1.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne liniału.....	85
1.2 Sprawdzenie metrologiczne liniału krawędziowego metodą warsztatową.....	86
2. Pomiar prostoliniowości i falistości wałka.....	86
3. Szczelina wzorcowa.....	87
Sprawozdanie z ćwiczenia nr 5A.....	88
VI. Wprowadzenie do Laboratorium nr 5B. Pomiar luzu poprzecznego łożysk.....	92
1. Szczelinomierz.....	92
1.1 Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	92
1.2. Sprawdzenie sposobem warsztatowym.....	92
1.3. Typowe błędy popełniane podczas pomiaru szczelinomierzem luzu łożysk.....	93
1.4. Prawidłowy przebieg pomiaru luzu łożyska.....	94
2. Czujnik zegarowy.....	96
2.1. Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	96
2.2. Sprawdzenie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	96
2.3. Najczęściej spotykane błędy w pomiarach czujnikiem zegarowym.....	98
2.4. Prawidłowy pomiar luzu łożyska czujnikiem.....	100
3. Łożyska ślizgowe.....	101
Sprawozdanie z ćwiczenia nr 5B. Pomiar luzu łożyska.....	102

VII. Wprowadzenie do Laboratorium nr 5C. Pomiar odchyłek położenia.....	107
1. Zestaw narzędzi i czynności pomiarowych.....	107
1.1. Suwmiarka uniwersalna dwustronna MAUa.....	107
1.2. Kątownik 90° krawędziowy stalowy MKSg.....	107
1.3. Szczelinomierz MWSb.....	107
2. Przedmiot badany.....	108
Sprawozdanie z ćwiczenia nr 5C.....	109
VIII. Wprowadzenie do Laboratorium nr 6. Statystyka. Pomiary w produkcji seryjnej	114
1. Mikrometr z czujnikiem wbudowanym. Transametr.....	114
1.1. Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	114
1.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	115
1.3. Najczęściej popełniane błędy w pomiarach mikrometrami czujnikowymi.....	115
1.4. Pomiar prawidłowy.....	116
2. Wzorce długości.....	117
2.1. Pełne sprawdzanie metrologiczne.....	117
2.2. Sprawdzanie metrologiczne sposobem warsztatowym.....	118
2.3. Najczęściej popełniane błędy w pomiarach płytkami wzorcowymi.....	118
2.4. Pomiar płytkami wzorcowymi.....	119
Sprawozdanie z ćwiczenia nr 6. Analiza błędów w serii pomiarów.....	120
IX. Wprowadzenie do Laboratorium nr 7. Sensory. Pomiary i badania nieniszczące.....	124
1. Aparatura ultradźwiękowa.....	124
2. Defektoskop ultradźwiękowy.....	125
2.1. Budowa aparatury. Parametry pomiarowe.....	125
2.2. Aparat defektoskopowy.....	127
2.3. Przedmiot badany.....	136
2.4. Operator defektoskopu.....	136
2.5. Najczęściej popełniane błędy w defektoskopii ultradźwiękowej.....	137
Sprawozdanie z ćwiczenia nr 7.....	139
Spis rysunków i tabel.....	144
Spis norm.....	148